

УДК 78.071.1[Польова:780.616.432]:781(477)(045)
DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4190.2022.135.270999>

СТАРОДУБ І. В.

Стародуб Ірина Валеріївна — в. о. доцента кафедри спеціального фортепіано № 2 Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського (Київ, Україна).

ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6224-6688>

irastar77@yahoo.com

© Стародуб І. В., 2022

ФОРТЕПІАННА МУЗИКА ВІКТОРІЇ ПОЛЬОВОЇ: ДОСВІД ВИКОНАВСЬКОГО ВТІЛЕННЯ

Розглянуто головні ідентифікатори стилю Вікторії Польової, зокрема домінантна фортепіанна складова, що транслює основні ідеї та сенси музичного світосприйняття композиторки у духовно-інструментальних жанрах її творчості. Висвітлено актуальні чинники особливого вивчення змістовності, закладеної у фортепіанних творах, написаних у стилі «сакральний мінімалізм». Виявлено основні риси виконавської інтерпретації таких творів, максимально наближеної до вірного розуміння авторського задуму. Виходячи з власного концертно-виконавському досвіду та навичок редакторської роботи над окремими композиціями у співпраці з їхньою авторкою, проаналізовано фортепіанні твори та фрагменти із солуючим фортепіано у симфонічних і камерних партитурах В. Польової. Доведено пряму залежність «влучання» у слухацькі реакції-враження щодо філософсько-мистецьких повідомлень композиторки крізь призму і завдяки майстерності музикантів-виконавців. Підкреслено ключову роль піаніста у репетиційному процесі підготовки до концертного виконання твору. Обґрунтовано фундаментальне значення певних засобів музичної виразності, наявних у фортепіанних творах В. Польової, для досягнення цілі — афекту, як головної ідеї зосередження на потужних проявах естетичного впливу музики на слухача. Із широкого діапазону складових творчого методу композиторки виокремлено і зосереджено увагу на спеціальних технічних і художніх фортепіанних прийомах, що підсилюють ефектність звучання і виражають головну суть ідей мисткині. Підкреслено важливість донесення глибини думки автора музичного твору як вагомого інформативного ресурсу щодо сучасного стану та трансформації художнього пошуку сьогодні.

Ключові слова: фортепіанна творчість Вікторії Польової, сакральний мінімалізм, фортепіанні виконавські прийоми, змістовність музичного твору, музичне виконавство.

Вступ. Світовий музичний простір щільно заповнений аудіопродуктом різних стильових напрямів, різної якості — від старовинної до сучасної електронної музики. Поруч із існуючим аудіовізуальним контентом, який під час пандемії, а особливо після повномасштабного вторгнення росії та героїчного супротиву України вийшов на передній план, особливого змісту набуло живе музичне виконавство, що стало ексклюзивним і ще більш цінним. Учасники концертного дійства — композитор, автор постановки, режисер, конферансьє, обслуговуючий концертний майданчик персонал, звукорежисер, освітлювач і, звичайно, — виконавець та слухач — все рідше разом проживають подію звучання музичного твору в реальному часі.

За умов сучасних колізій, економічних чинників, дистанційного спілкування, роботи онлайн, світової діджиталізації ринку праці в цілому у теперішніх, надзвичайних умовах нашої країни відбуваються різкі зміни у діяльності українських митців. Діячі музичної культури відчули величезні трансформації, що призвели до прилаштування творчого процесу до екстрених умов, у яких відбувається зменшення звично виділеного часу для особистих, художніх та інтелектуальних пошуків. Прискорюються терміни створення і вдосконалення композицій, виконавських версій, змінюється в бік мобільності звичний темп обмірковування музичних ідей, збільшується кількість подій на день у інтернет-просторі, а для виконавця, який готується до концертного виступу — ущільнення графіку репетицій, скорочення кількості днів для підготовки твору, вибудови власної інтерпретації. Хвилюючі події, які сьогодні відбуваються у житті людей, викарбовуються в особистих переживаннях, змінюють психологічне ставлення до оточуючого, трансформують сучасні музичні реакції. Вільна творчість, поступовий і розмірений шлях знаходження музичних істин, мистецький пошук перейшли у режим напруги. З'явилася природна і актуальна потреба у вивільненні думок і емоцій, зануренні у власний внутрішній духовний світ.

Широкий діапазон духовних пошуків, закладений у кращих зразках світової музики, спонукає слухача до заглиблення у зміст музичних композицій. Особливої значущості набула у сьогоденні мистецтві тема сильних і глибоких вражень, яка, виходячи з власного виконавського досвіду, безпосередньо резонує з фортепіанною творчістю Вікторії Польової — талановитої української композиторки, відомої у світі як представниця так званого «сакрального мінімалізму», яка увійшла у дванадцятку найкращих композиторів України за версією компанії БіБіСі (BBC).

Актуальність та новизну публікації складає недостатня наукова дослідженість фортепіанного доробку Вікторії Польової. Відсутність аналітичних музикознавчих робіт наштовхує на вивчення цієї сфери творчості композиторки — зокрема, «Музики для фортепіано» (авторська назва), що являє собою затребуваний і популярний концертний репертуар. Обраний аспект дослідження знаходиться під кутом перехрещення інтересів музикознавства і культурології, дозволяючи виявити один із яскравих стильових проявів сучасного музичного мистецтва.

Аналіз публікацій. Серед наукових досліджень творчості Вікторії Польової проблемам камерного співу присвячені статті Орисі Баланко «Принципи втілення театральності у камерно-вокальному циклі В. Польової “Ехос”» [Баланко, 2011] та «“Underground birds” В. Польової на перехресті жанрових традицій» [Баланко, 2009]. Вивченню проблеми сучасної хорової музики приділила увагу Олександра Торба у статті «Сучасна українська хорова музика: стиль і стильність. Псалом 50 (51) Вікторії Польової» [Торба, 2010].

Матеріалами дослідження слугували авторські рукописи невиданих творів, надані композиторкою особисто в 2018–2022 роках авторці статті для виконання. Це партитура балету для фортепіано-соло і камерного оркестру «Дзеркало. Сні, або маленьке життя», збірка «Музика для фортепіано», що включає цикл «Null», «Serenata», «Sonata quasi una fantasia»; цикл із 6 п'єс «Маргіналії», дитячий цикл «Веселі трав'яні зайчики», композиція «Сімург», твори для віолончелі та фортепіано «Етер» і «Танка». Більшість творів виконано нами під час участі у численних мистецьких заходах в Україні та за її межами, у авторських концертах Вікторії Польової. Здійснені також прем'єрні виконання і відеозапис балету «Дзеркало. Сні, або маленьке життя», аудіозаписи п'єс «Етер» і «Танка» для фортепіано і віолончелі. Довелося також

взяти участь у створенні виконавської редакції «Сонати в стилі однієї фантазії», робота над якою була завершена 20 лютого 2022 року.

Особисте дружнє спілкування, безпосередня творча співпраця з Вікторією Польовою, безперечно, сприяють максимальному втіленню композиторського задуму під час виконання її творів, уможливають достовірність наукового дослідження.

Мета статті полягає у розкритті художніх сенсів-повідомлень композиторки, а також особливостей концертного виконання, ролі змістовного тлумачення фортепіанних творів Вікторії Польової.

Вперше в українському мистецтвознавстві виявлено головні стильові орієнтири фортепіанної творчості В. Польової, образно-емоційні, програмні пріоритети та головні чинники їх розуміння, розглянуто і проаналізовано більшість фортепіанного доробку композиторки.

Методологія дослідження спирається на *емпіричний метод* як використання досвіду численних виконань творів Вікторії Польової; *аналітичний метод*, що розкриває художні чинники та технічні аспекти осмислення змістовних шарів музики; *компаративний метод*, який дає можливість порівняння інтерпретаційних версій виконання наживо та, шляхом їх зіставлення у відео— та аудіозаписах, презентує сучасні виконавські тенденції; *джерелознавчий метод* роботи з архівними нотатками, афішами, публікаціями у пресі, із рукописами партитур, а також безпосереднього спілкування з композиторкою.

Результати дослідження.

Музика Вікторії Польової у концертному звучанні

Вікторія Польова сьогодні активно працює над створенням музики. Композиторка знаходиться в апогеї власного стилю. Переконливі художні меседжі української мисткині набувають у світі особливих звучань. Внутрішні, приховані тексти музичного матеріалу, духовні підтексти зчитуються між музичних рядків фактури, стають надзвичайно важливими і актуальними посланнями людству. Музика В. Польової у такий спосіб набуває медитативного і навіть лікувального ефекту, завойовує слухачку увагу, налаштовує на роздуми про самозбереження, самоспасіння, відбудовування духовного і фізичного станів людини. Це підтверджується авторкою на полях рукопису п'єси для віолончелі і фортепіано «Танка» (сторінка 1): «Вистоювання, вибудовування себе».

Під час концертного виконання відбувається енергетичний обмін між усіма учасниками музичного інтерпретаційного процесу. За словами Віктора Москаленка, «...відносимо до кола музичних інтерпретаторів не тільки музикантів-виконавців, але також музикознавців (істориків, теоретиків, критиків музики тощо), музичних режисерів, викладачів музики, музичних письменників і всіх інших, чия діяльність так чи інакше пов'язана з розкриттям сутності музичної думки, з осягненням її виразово-смислового потенціалу» [Москаленко, 2013, с. 7]. Ці потоки енергії неможливо зафіксувати у системі фізичних одиниць, прорахувати, але вони є чи не найважливішими орієнтирами в системі координації звукових ефектів під час інтерпретації твору, емоційних відношень у концертній залі між виконавцем та слухачем.

Проявом таких «вдалих» інтелектуально-емоційних, артистичних, неординарних слухачьких вражень є відверті, яскраві, довгі оплески, позитивні вигукування після виконання і навпаки — абсолютна тиша в залі під час звучання музики. В ній виконавець відчуває повну свободу, демонструє виконавську волю, «маніпулює» слухачькою увагою. З місця виконавця на сцені тиша набуває особливого значення у розгортанні мистецького процесу, стає маркером умілого висловлювання думки, сві-

дчить про комунікацію зі слухачем, переконливе розкриття головної ідеї твору і глибоке бачення композиції під час виступу.

Тиша, як спеціальний прийом, часто використовувався у сучасній професійній музиці, а саме у фортепіанному доробку Джона Кейджа, Г'ї Канчелі, Арво Пярта, Валентина Сильвестрова, — у творах Вікторії Польової справляє на слухача свій художній ефект. «...Багато дослідників мінімалізму одним із перших його проявів називають знаменитий опус Джона Кейджа “4'33”», який подібно до “Чорного квадрата” К. Малевича, містить семантику маніфесту, певний додатковий зміст, можливо, ширший за вкладений у нього композитором: “4'33” — відправна точка абсолютної тиші, у надрах якої народжується нове музичне мислення» [Ліва, 2018, с. 10].

Тиша Вікторії Польової обов'язково повинна різнобічно досліджуватись піаністом, виважено вирішуватися у кожному конкретному випадку і мати невідповідний характер. Така якість фортепіанної майстерності потребує знання програми твору, внутрішнього бачення його цілісності, охоплення драматургії композиції, прорахування часу для пауз, встановлення оптимального темпоритму (знайденого внутрішнього биття дрібної пульсації у межах більш великої пульсації), влучного темпу, досягнення руху розгортання музичних фраз, виявленого напрямку розвитку музичної фактури, встановлення ледь відчутних мікрорухів (маятників) у статиці, навіть за відсутності змінення динаміки; зосередження на однаковому виконанні рівних ритмічних малюнків; «залізних нервів» для багаторазових повторювань однакових мотивів.

Вікторія Польова тяжіє до так званого сакрального (трансцендентного) мінімалізму. Тиша, як поступовий музичний процес, особистісний та позаособистісний ритуал, притаманний стилю мінімалізм в цілому, особливо очевидно транлює якість виконання, досконалість художніх переконань інтерпретатора, ерудицію виконавця, рішуче демонструє всі недоліки гри. Отже, тиша в рамках цього стилю — багаторівневий образ, окрема задача для виконавця-піаніста, і головне — складне завдання у досягненні справжнього афекту під час концертного виконання.

«Мінімалістичний принцип музичного розвитку демонструє полярну зміну творчого методу: тотальний контроль розуму поступається свідомому запереченню будь-якого раціонального контролю; домінанта особистості автора у процесі творення змінюється зведенням ролі творця майже нанівець, натомість увага концентрується на постмодерновому відчутті, ніби музика творить сама себе» [Ліва, 2018, с. 8]. Музика, що виникає сама по собі, безумовно, народжується в руках виконавця, у мінімалістичних фортепіанних нотах існує максимальне інтонаційне спрощення, візуальна прозорість і художнє «оживлення» такої фактури потребує активної інтерпретаторської участі.

Виконавські прийоми фортепіанної музики В. Польової

Досвід виконання композицій в стилі мінімалізму тренує вміння піаніста довго перебувати у зосередженому стані. Тривале за проміжком часу тихе і гучне звуковидобування розвиває здібність розраховувати фізичне і психологічне налаштування до одноманітних і специфічних *touche* на фортепіано, адже одноманітний стан піаністичного апарату в динаміці *piano* і *forte* часто призводить до затискання фізичного і як результат — художнього висловлювання. Сфера *piano* Вікторії Польової часто поєднана із прозорим тембровим звучанням роялю, вмільм використанням правої педалі, вирішеним взяттям лівої, умінням збалансувати гармонічну вертикаль до акустичних особливостей концертної зали. Ці засоби фортепіанної майстерності наближають до таких ефектів як ефект абсолютної тиші; ефект тиші, що приховує ядро і в майбутньому вибухне; ефект тиші, яка триватиме після закінчення концертного

дійства, залишаючи слухача у стані домислювання події, що відбулася (ефект трьох крапок). Тиша, яку створює піаніст у творах Вікторії Польової, плине, «гіпнотизує», налаштовує на максимальну зосередженість на художньому образі і підтексті, де кожен окремий слухач (досвідчений чи пересічний слухач-інтерпретатор) змальовує своє бачення під час концерту в єдиному інформативно-емоційному просторі.

Зрозуміло, що у плануванні вдалих фортепіанних звучань важливу роль відіграє вибір концертної локації, її акустичні властивості, розмір зали, якість і модель інструмента, наповненість зали, рівень технічної і психологічної підготовки виконавця, безкомпромісна впевнена гра, висока концентрація уваги, повний емоційний виклад, а також багато різних чинників — таких як продюсерська робота, якість реклами, вдале анонсування-інтрига, цікаві тексти-коментарі музикознавця, що слугують поступовому налаштуванню слухача на особливу атмосферу концерту.

Сподівання і несподіванки під час виступу підсилюють враження. Будь-які зміни (звукові, видовищні) — характерні компоненти досягнення бажаного результату. Пошуки найкращих варіантів виконання тих чи інших епізодів твору у робочій атмосфері, на генеральних репетиціях в акустичній залі, яскраві, нові ідеї Вікторії Польової постійно оновлюються й удосконалюються під час спілкування з виконавцем, стають найбільш цікавими саме в локації запланованого концерту, адже архітектурні, інтер'єрні та акустичні дані зали диктують потреби збалансування звучання музики. Для кожного окремого виконання творів Вікторії Польової існують суттєво різні умови вибудовування інтерпретаційної концепції, які тісно пов'язані саме із специфікою локацій, особливо таких як церкви, сцени в індустріальних та урбаністичних будівлях або на їх території, сцени в атріумах та парках *open air*, великі та малі концертні майданчики мистецьких галерей. Специфічних корегувань зазнають концертні виконання у локаціях, підсилені технічними засобами.

Композиторські задуми і виконавське втілення

Європейська прем'єра балету «Дзеркало. Сни, або маленьке життя» («*Spiegel. Träume, oder ein kleines Leben*») для фортепіано з оркестром до ювілею композиторки відбулась 11 вересня 2022 року в Сент-Галлені (Швейцарія) за участі оркестру «Сінфоніета Санкт Галлен» (*Sinfonietta Sankt Gallen*), у відомому й улюбленому виконавцями залі «*Tonhalle St. Gallen*». Ця визначна подія — один із останніх авторських концертів Вікторії Польової. Балет «Дзеркало. Сни, або маленьке життя» налічує 15 п'єс, що складають цикл, у описі до якого авторкою зазначено: «Найтонша низка мотивів, через які виникає відчуття життя як прекрасного і трагічного сну. Метареальність простих див, де музика підноситься над логікою»¹. Фортепіано як сольний інструмент бере участь в номерах: №2 «Легке дихання», №4 «Етюд паріння (легкості)», №6 «Етюд ієрихонських сурм», №7 «Паломництво», №9 «Ходіння по водах», №10 «Острів щастя», №11 «Ода», №12 «Етер», №13 «Танка», №15 «Проповідь рибакам». Ерудована публіка, освічені слухачі, ознайомлені з програмою великого цілісного твору, аплодували серед частин циклу. Театральної виразності досягнуто у більшості номерів. Були задіяні такі потужні елементи, як сольні номери інструменталістів з місця оркестрантів (конкретно висвітлені на сцені); неочікувана поява вокалістки лише задля одного куплету в номері для голосу, віолончелі і фортепіано «Етер»; гра групи духових стоячи (у фрагменті номеру «Етюд ієрихонських сурм»,

¹Авторський опис у партитурі балету «Дзеркало. Сни, або маленьке життя». С. 3.

тт. 35–70) та виконання піаністом акордів *secco*, підсилених ударними інструментами, з безперервно зростаючою шкалою гучності (протягом усієї п'єси, тт. 1–70).

Особливо ефектно задуманий № 10 «Острів щастя» — центральна п'єса циклу. У фактуру фортепіано закладено довге розгортання мерехтливих мікротивів-зойків, що перебувають у статичному вигляді, нагадуючи «розглядання» інтервальних послідовностей. У процесі довгого очікування народження мелодії, нарешті, на кульмінації проходить лише один раз тема — уособлення щастя і здійснення бажання (тт. 84–90). Її миттєво перерізають повільні удари багатошарових акордів у декількох регістрах одразу (тт. 91–96), які можливо виконати лише у спосіб довгого взяття правої педалі. Під час звучання відкритих обертонів піаніст проводить руками *glissando* по струнах роялю, імітуючи звук розбитого дзеркала — головної ідеї твору «Дзеркало» (тт. 96–102). Тема-ідеал, рушійна катастрофічна кінцівка, голосне і містичне звучання фортепіано, фізичні дії піаніста під час виконання справили і звуковий, і візуальний ефекти. Зміст образу головним чином розкривається піаністом-виконавцем завдяки специфічній психологічній вибудові фактури, короткочасній кульмінації теми-ідеалу і сміливому методу — метафорі розбитого скла (*glissando* по струнах роялю).

Скандування 37 акордових кластерів-ударів (номер 11 «Ода», тт. 125–134) у найнижньому регістрі фортепіано піаніст у змозі виконати лише стоячи, водночас натискаючи праву педаль, — підсилено синхронними ударами в барабан (алюзія на військове вторгнення). Це ще більше вражає в оточенні контрастуючих «ідеалістичних» номерів. Граничне напруження, створюване повторюваними акордами *fortissimo* у субконтроктаві, триває досить довго і викликає бажання негайного закінчення втручання у природну течію музичної фактури, набуваючи змісту внутрішнього протесту сприйняття.

Серед фортепіанних прийомів, що електризують ауру концертної зали, часто використовують миттєві переключення образів, ефекти *subito* в динаміці, яскраві різновиди у штрихах. У фортепіанній творчості В. Польової улюбленими є полярні прийоми: «вологий» ефект *hall* і протилежний *secco* (з та без правої педалі), *legatissimo* — *staccatissimo* у штрихах. Особливо такі прийоми відчутні у мінімалістичній фактурі, коли один і той самий матеріал часто повторюється у поєднанні із миттєвою динамічною зміною. Насамперед йдеться про твори, які написані останнім часом і свідчать про новий період творчості композиторки — надскладні, віртуозні «Етюд легкості» та «Етюд виснаження» (2021). Вони увійшли до партитури балету «Дзеркало» як № 4 та № 6. Етюди свідчать про появу нової якості, до теперішнього часу не характерної для творчості Вікторії Польової — віртуозності, етюдності в сенсі технічної, піаністичної складності.

Швидкими п'єсами для фортепіано композиторка вважала лише «Теплий вітер» («Warm wind») із циклу «Маргіналії» та два етюди для фортепіано: «Етюд легкості» (у першій редакції «Етюд паріння»), «Етюд ієрихонських сурм» (у першій редакції «Етюд виснаження»). Раніше фортепіанна віртуозність з'являлася в епізоді «Сонати в стилі однієї фантазії», присвяченої Марії Юдіній (2011 рік написання) у тт. 97–118. Нова якість пов'язана з «містичною» моторикою, основна ідея якої полягає у перетворенні фізичного і надфізичного станів на духовну інстанцію (нагрівається, спалахує і перетворюється в чисту енергію). Швидкість трактується як образ, трансформується, переходить у понадшвидкість. Сценічний афект полягає у вимганні від піаніста максимальних технічних витрат і закликає його до цього. Яскра-

вим прикладом такого «розкручування» є «Теплий вітер» — п'єса, у якій тремлюючі секунди рухаються у бік більш широких інтервалів. Варіанти розкладених мотивів розкручуються, нагадуючи танок дервіша. П'єса має пристрасний гарячий характер, фактура формується у швидкому темпі *perpetuo moto*, доводячи до вогняного стану (наскрізне кресендо в кінці). Мінімалістичні тремлюючі інтервали-символи перетворюються в іншу форму. Зрозуміло, що такі твори повинні виконуватися у максимально швидкому темпі, ритмічній рівності, динамічній гучності і силі. В оточенні статичних і тихих п'єс амплітуда останніх проявляється у максимальних градаціях звучання, що забезпечує суттєве посилення слухацьких вражень.

«Serene-sonata» для фортепіано (1999, присвячена Валентину Сильвестрову) закінчується повторюваними висхідними гаммами у верхньому регістрі на *pianissimo* (алюзія на змахи крил птаха), максимально стихаючи в динаміці. В останніх тактах п'єси тема виконується висхідними постукуваннями пальців по клавішах фортепіано, без натискання, і в такий спосіб «пише» повідомлення авторки у метареальному, уявному вигляді.

Важливим характерним прикладом глибокого і яскравого впливу на слухацьке сприйняття є дві п'єси фортепіанного циклу «Маргіналії» (кількість творів остаточно не визначена, початок написання — 2011 рік): «Ходіння по водах» і «Весела механіка». «Ходіння по водах» (присвячена Григорію Немировському) у 2021 році увійшла як №9 до балету «Дзеркало. Сні, або маленьке життя». Вона довго розгортається у статичних повторах мелодичного малюнку, який отримує супротив у природному напрямі руху вперед дрібних тривалостей, максимально збільшується у масі звуку з кожним повторенням (чотири *forte*, тт. 29–30), миттєво перерізається усіченою реплікою *pianissimo subito* (т. 31). Образ позалюдського переривання стану змальовується різким виконавським завершенням, що ферматою провисає в залі незавершеністю думки.

«Весела механіка» (присвячена Ірині Стародуб) — жвава, ритмічно пружна мініатюра, сповнена *subito* в динаміці і штрихах, будується на довільних повторах п'єси від початку до кінця (їхня кількість вирішується виконавцем самостійно). Ефект нескінченності, механічності набуває змісту приреченості плинності часу. У досконалому і однаковому виконанні повторів такий образ скерований на особливу увагу слухача.

Дитячий цикл «Веселі трав'яні зайчики» на вірші Михайла Воробйова (1995) став лабораторією становлення характерного композиторського методу написання творів, що наповнені внутрішніми текстами, текстами крізь фактуру для фортепіано і читця. Це — 15 різнохарактерних музичних мініатюр, у яких вірші декламуються піаністом під час виконання (вільно, за бажанням) — наче крізь фортепіанну фактуру. Читання, за поясненням композиторки, розуміється як «елемент піанізму»¹. Натхненне, щире і дещо театральне зображення циклу передбачає сміливе відтворення змістів дорослим музикантом, адже в нотному тексті не позначено суворих вимог до інтерпретації. Цикл відображає дитячі мрії, переживання і є прекрасним взірцем репертуару для дітей. Безпосередність, відсутність сталих виконавських догм закладено у самому виконанні дитячої музики дорослими, що забезпечує усміхненість, поновлює відчуття неочікуваності та здібність дивуватися. Вікторія Польова підкреслює: «Діти в нас приховані» [там само].

«Сімург» — одночастинний твір, який, за думкою композиторки, є ключем до розуміння сенсу творчості, має чітку програму і глибокий зміст (закладений поемою су-

¹ Тут і далі — коментарі В. Польової під час особистого спілкування з авторкою статті, 2022 рік.

фійського поета Фарид-ад-Дин Атгара «Бесіда птахів»). Головна ідея твору: Сімург — алегорія істинного знання, символ об'єднання творця і творіння. Сімург, подібно до Фенікса, себе спалює, перетворюється на пташеня, уособлюючи таким чином тріумф вічного життя, воскресіння і віри. Драматургія твору являє собою довгий шлях крізь образи рухів крил (тремолоючі октави в об'ємних опорах гармоній), через імітації шепотіння, «розпилення гарячих іскор» (алеаторичні інтонаційні, інтервальні комбінації) до головного завершального співу вогняного птаха Сімурга. Музичний матеріал транслює прихований внутрішній текст, що сягає корінням православної молитовної практики (у фактурі часткове акордове псалмодіювання, тт. 12–349). Спів птаха Сімурга (тт. 270–349) — кульмінація твору, зображена в динамічному позначенні *fortissimo*, різнобарвними складними форшлагами, мелодичними зойками, трелями у високих регістрах, раптовими і довільними *sforzando*, підсиленими відкритих обертонів за рахунок правої педалі роялю. Дії піаніста — вільні рухи пальців, рук, що імітують голосні рулади птаха, перетворюються на спонтанну, екзальтовану поведінку, слугують механізмом у досягненні потужного кульмінаційного ефекту. Закінчення твору — контрастне за образною сферою — одноманітне, особистісне скандування ноти *re* у ритмічній послідовності молитви «Господи, помилуй», що стихає нанівець (тт. 352–363). Для виконання твору «Сімург» композиторка вимагає участі «піаніста, котрий молиться» [там само].

До розуміння художніх образів та емоційних станів наближають слова Вікторії Польової на полях п'єси для віолончелі і фортепіано «Танка»: «Фортепіано — рівномірно, сильно, як у камінні висікаються письмена. Без емоцій. Робота як молитва. Велично і просто. Скрижалі, кам'яна молитва. Господній труд»¹.

Висновки і перспективи дослідження. Художній світ Вікторії Польової глибинний і безмежний. Виконавське розкриття філософсько-мистецьких ідей композиторки скероване на слухове, емоційне та інтелектуальне враження. Сильні реакції в акустичній залі — це, здебільшого, влучання в особистісні самопошуки усіх учасників творчого процесу і звичайно, слухачів — пересічних і досвідчених. Фактично — змушення зосередитися на духовному стані, метареальності в ім'я пошуку істини, найвищих ідеалів і спасіння. Робота піаніста, як ключового гравця в системі розгортання композиторського задуму — майстерне транслювання слухачеві повідомлень-сенсів закладеного змісту крізь особисто «прожиту» фактуру.

Спеціальні фортепіанні прийоми і звукозображальні ефекти — не прояв епатажу під час концертного виступу, не фортепіанні трюки, а враження, що досягаються шляхом об'ємного мистецького ствердження. Зіставлення антиподів з арсеналу музичної виразності у концертному виконанні (тиша — гучність, внутрішнє і зовнішнє, велике і мале, різнобарвне і одноманітне, статично-механічне і рухливо-людське) — складає фортепіанну довершеність у перспективі розуміння стилю та переконливості звучання музики Вікторії Польової.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Баланко О. Принципи втілення театральності у камерно-вокальному циклі В. Польової «Ехос». Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 95 : Проблеми музичної інтерпретації. Київ, 2011. С. 284–286.
2. Баланко О. «Underground birds» В. Польової на перехресті жанрових традицій. Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Вип. 81. Київ, 2009. С. 250–253.
3. Ліва Н. В. Музичний мінімалізм у контексті західноєвропейської метасвідомості. Часопис Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського. Київ, 2018. №3 (40). С. 6–16.

¹ Пояснення авторки у рукописі п'єси для віолончелі і фортепіано «Танка». С. 1.

4. Луніна А. Вікторія Польова: “Музыка — це мандрівка, той шлях, яким я йду...”. Музыка. 2014. № 3. С. 54–59.
5. Москаленко В. Лекції з музичної інтерпретації: навч. посібник. Київ, 2013. 134 с.
6. Ніколаї Г. Українська фортепіанна музика як феномен культури ХХ століття. *Ars inter Culturas*. 2010. №1. С. 121–131. Інтернет версія: cejsh.icm.edu.pl.
7. Полевая В. «Зеркало. Сны. Маленькая жизнь». Балет. Партитура. Київ, 2021. 86 с.
8. Полевая В. Музыка для фортепиано. Рукопись. Киев.
9. Полевая В. «Танка» для виолончели и фортепиано. Рукопись. Киев.
10. Торба О. Сучасна українська хорова музика: стиль і стильність. Псалом 50 (51) Вікторії Польової. Науковий вісник національної музичної академії імені П. І. Чайковського. Вип. 85. Київ, 2010. С. 357–377.
11. Юсипей Р. Вікторія Польова про світогляд, творчість, духовність. Музыка. 2018. № 2. С. 6–8.
12. 12 best Ukrainian composers of all time. *Classicalmusic*. Brought to you by BBC Music Magazine. Published: May 18, 2022. URL: <https://www.classical-music.com/composers/best-ukrainian-composers-of-all-time/>.

REFERENCES

1. Balanko, O. Pryntsypy vtilennia teatralnosti u kamerno-vokalnomu tsykli V. Polovoi "Ekhos". [The principles of theatricality in V. Poleva's chamber-vocal cycle "Echos"]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*. Vyp. 95: Problemy muzychnoi interpretatsii. Kyiv, 2011. pp. 284–286. [in Ukrainian].
2. Balanko, O. "Underground birds" V. Polovoi na perekhresti zhanrovyykh tradytsii. [Victoria Poleva' at the crossroads of genre traditions]. *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*. Vyp. 81. Kyiv, 2009. pp. 284–286. [in Ukrainian].
3. Liva, N. V. Muzychnyi minimalizm u konteksti zakhidnoieuropeiskoi metasvidomosti. [Musical minimalism in the context of Western European metaconsciousness]. *Chasopys Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikovskoho*. Kyiv, 2018. № 3 (40). pp. 6–16. [in Ukrainian].
4. Lunina, A. Viktoria Polova: "Музыка — tse mandrivka, toi shliakh, yakym ya ydu...". [Viktoriia Poleva: "Music is a journey, the path I follow..."]. *Muzyka*. 2014. № 3. pp. 54–59.
5. Moskalenko, V. Lektsii z muzychnoi interpretatsii. [Lectures on musical interpretation]. *Navchalnyi posibnyk*. Kyiv, 2013. 134 p. [in Ukrainian].
6. Nikolai, H. Ukrainska fortepianna muzyka yak fenomen kultury XX stolittia. [Ukrainian piano music as a cultural phenomenon of the 20th century]. *Ars inter Culturas*. 2010 №1. pp. 121–131. Online version: cejsh.icm.edu.pl. [in Ukrainian].
7. Polevaya, V. «Zerkalo. Sny. Malenkaya zhizn». ["Mirror, dreams, or a small life"]. *Balet. Partitura*. [Score]. Kiev, 2021. P. 86. [in Russian].
8. Polevaya, V. «Музыка для фортепиано». ["Music for the piano"]. *Rukopis*. [Manuscript]. Kiev. [in Russian].
9. Polevaya, V. «Танка» для виолончели и фортепиано. [«Tanka» for the cello and piano]. *Rukopis*. [Manuscript]. Kiev. [in Russian].
10. Torba, O. Suchasna ukrainska khorova muzyka: styl i stylnist. Psalm 50 (51) Viktorii Polevoi. [Modern Ukrainian choral music: style and stylishness. Psalm 50 (51) by Victoria Poleva]. *Naukovyi visnyk natsionalnoi muzychnoi akademii imeni P. I. Chaikovskoho*. № 85. Kyiv, 2010. pp. 357–377. [in Ukrainian].
11. Yusypei, R. Viktoriia Poleva pro svitohliad, tvorchist, dukhovnist. [Victoria Poleva about worldview, creativity, spirituality]. *Muzyka*. 2018. № 2. pp. 6–8. [in Ukrainian].
12. 12 best Ukrainian composers of all time. *Classicalmusic*. Brought to you by BBC Music Magazine. Published: May 18, 2022. URL: <https://www.classical-music.com/composers/best-ukrainian-composers-of-all-time/> (accessed: 16.10.2022) [in English].

IRYNA STARODUB

Starodub, Iryna — Acting Associate Professor at the Piano Department No. 2 at Ukrainian National Tchaikovsky Academy of Music (Kyiv, Ukraine).

ORCID iD <https://orcid.org/0000-0001-6224-6688>

irastar77@yahoo.com

DOI: <https://doi.org/10.31318/2522-4190.2022.135.270999>

**PIANO MUSIC BY VIKTORIA POLEVA:
EXPERIENCE OF PERFORMING EMBODIMENT**

Relevance of the study. The main characteristic identifiers of Victoria Poleva's compositional style are considered, in particular, the dominant piano component of the musical worldview, which translates the main ideas and meanings in the spiritual and instrumental genres of oeuvre. The actual factors of the special study of the meaningfulness of the texture embedded in the piano within the style of "sacred minimalism" are highlighted. The main performance specifics of the works were found to be close to the correct understanding in the construction of the interpretive version. The piano work of the composer has not been scientifically studied, the lack of competent analytical works prompts the study "Music for the Piano" (author's name), which is a sought-after and popular repertoire. Scientific investigations of this matter will reveal one of the bright styles of modern musical art in the field of musicology and cultural studies. For the first time in home-bred art history, the main stylistic guidelines, image-emotional, programmatic priorities were identified, and the majority of piano musical material was examined and analyzed. The chosen aspect of the research is under the spotlight of modern, global, concert life.

The main objective of the study. The purpose of the article is to reveal the artistic meanings-messages of the composer, the peculiarities of their concert performance, the role of meaningful interpretation of piano reception.

The methodology. Empirical research method was used from the experience of numerous performances of Viktoria Poleva's works, the analytical method reveals the essence of the actual problem; the comparative method consists in comparing the interpretive versions of pianists' performance live, and by comparing them in video and audio recordings, it allows presenting modern performance trends; the source method in the form of archival notes, newspaper publications, posters, work with manuscript scores argues the basis of the outlined aspect; relying on citations during communication with the author brings the research result closer to reliability.

Results and conclusions. It has been proven that the author's philosophical and artistic messages hit the listener's reactions-impressions through her performing skills during live music performances. The top priority role of a pianist's training is emphasized. The importance of world performances of compositions that reflect the author's spiritual quest is explained in terms of restoring the man's balance and harmony in response to the today's cruel challenges. The author substantiates the means of musical expressiveness in the piano presentation, which serve to achieve the goal-affect, as the main idea of focusing on powerful manifestations of aesthetic impression. Attention is focused on special, technical and artistic piano techniques that enhance sound effects, and with the help of which the main essence of the composer's ideas is expressed. **Significance.** The piano music of V. Poleva is gaining widespread worldwide popularity, the score music is mostly in the state of manuscripts and needs publication, the topic of piano works is relevant for future scientific research.

Keywords: Victoria Poleva's piano works, sacred minimalism, meaningfulness, piano performing receptions, concert performers.